९५

प्रस्कण्वः काण्वः।पवमानः सोमः। त्रिष्टुप्

कनिक्रन्ति हरिरा सृज्यमानः सीदन्वनस्य जठरे पुनानः।

नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः॥ ९.०९५.०१

पुनानः- पवमानः। वनस्य- वननीयस्य प्रतीकस्य भाजनस्य। जठरे- मध्ये। सीदन्। सीदन् वनस्य जठरे पुनानः, भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो दिवे दिवे सहुरिः स्तन्नबाधित इत्यादिषु मन्त्रेषु जठरशब्दस्य मध्यभाग इति लक्षणया सारः स्वरूपं हृदयमिति वार्थः। हूयमानः- अस्माभिराहूतः। हरिः- आकर्षकः। सृज्यमानः- सृष्टः। कनिक्रन्ति- शब्दयति। नृभिः- नेतृभिरुपासकैः। यतः- संयतः। गाः- चिद्रश्मीनाम्। निर्णिजम्- रूपम्। कृणुते- प्रकटयति। अतः- चिद्रश्मितः। स्वधाभिः- आत्मधारणाभिः। मतीः- मननानि ज्ञानानि वा विद्या वा। जनयत- सृजति ॥१॥

हरिः सृजानः पथ्यामृतस्येयर्ति वाचमरितेव नावम्।

देवो देवानां गुह्यानि नामाविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे॥ ९.०९५.०२

ऋतस्य पथ्याम्- सत्यमार्गे। सृजानः- सृष्टः। हरिः- आकर्षको रसः। नावम्- नौकाम्। अरितेव- नाविक इव। वाचम्- मन्त्रम्। इयर्ति- प्रेरयति। देवः- देवता सती। देवानाम्- देवतानाम्। गुह्यानि- रहस्यान्। नामानि- मन्त्रान्। बर्हिषि- उपासकचित्तभूमिकायाम्। प्रवाचे- प्रकर्षमन्त्रोपासकाय। आविष्कृणोति- प्रकटयति ॥२॥

अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ।

नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चा च विशन्त्युशतीरुशन्तम्॥ ९.०९५.०३

Dr. Rangani

तर्तुराणाः- त्वरमाणा उपासकाः। सोमम्- रसाधिदैवतम्। अच्छ- अभिलक्ष्य। अपामूर्मयः- जलतरंगानिव। इव। मनीषाः। प्र ईरते- प्रेरयन्ति। नमस्यन्तीः- प्रणामं कुर्वत्यः। उक्षतीः- कामयमानास्ता मनीषाः। उशन्तम्- कामयन्तं सोमम्। उपयन्ति च। संयन्ति च। आविशन्ति च ॥३॥

तं मर्मृजानं महिषं न सानावंशुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम्।

तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो बिभर्ति वरुणं समुद्रे॥ ९.०९५.०४

मर्मृजानम्- शोधितम्। सानौ न महिषम्- उच्छ्रिते देशे स्थितं सिंहमिव स्थितम्। उक्षणम्- वर्षकम्। गिरिष्ठाम्- स्थैर्यनिहितम्। तम्। अंशुम्- सोमं रसम्। दुहन्ति। वावशानम्- काम्यम्। तम्। मतयः। सचन्ते- सङ्गच्छन्ते। समुद्रे- हृदयसमुद्रे। त्रितः- भूर्भुवरादिभूमिकात्रयसंपन्न उपासकः। वरुणम्- ऋताधिदैवतभूतं तं सोमं रसम्। बिभर्ति- धारयति ॥४॥

इष्यन्वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्दो वि ष्या मनीषाम्।

इन्द्रश्च यत्क्षयथः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम॥ ९.०९५.०५

इन्द्रश्च- त्वञ्चेशनाधिदैवतञ्च। यत्- यदा। सौभगाय- सौभाग्याय। क्षयथः- निवसथः। होतुः- अग्नेः देवाह्वातुः। उपवक्तेव- मन्त्रवक्तेव। वाचम्- मन्त्रम्। इष्यन्- प्रेरयन्। पुनानः- पवमानः सन्। इन्दो- सोम। मनीषाम्। वि ष्य- अस्मदर्थं विमुञ्च प्रयच्छेति भावः। सुवीर्यस्य पतयः- शोभनवीर्यस्य पालकाः। स्याम- भवेम ॥५॥

Dr. Ranganji